

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна)

Донбаський державний педагогічний університет (Україна)

Маріупольський державний університет (Україна)

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (Україна)

Зеленогурський університет (Польща)

Дилема війни/миру в постгуманному світі

Збірник наукових праць

(за матеріалами міжрегіонального науково-практичного семінару
із міжнародною участю, 28-29 квітня 2017 року, м. Житомир)

Житомир - 2017

Редакційна колегія

Поліщук О. П. — голова редколегії, доктор філософських наук, професор (м. Житомир), **Троха Богдан**, доктор габілітований, професор ZU (м. Зелена Гура), **Журба М. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Рубіжне), **Козловець М. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Житомир), **Сабадаш Ю. С.**, доктор культурології, професор (м. Маріуполь), **Сейко Н. А.**, доктор педагогічних наук, професор (м. Житомир), **Слющинський Б. В.**, доктор соціологічних наук, професор, член-кореспондент Української академії політичних наук, академік Академії наук Вищої школи України (м. Маріуполь), **Федь В. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Слов'янськ)

Рецензенти:

Герасимчук А. А., доктор філософських наук, професор

Ковтун Ю. В., кандидат філософських наук, доцент

Мельничук В. В., кандидат філософських наук, доцент

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 15 від 23 червня 2017 року)

Д 27 **Дилема війни/миру в постгуманному світі** : зб. наук. пр. (за матеріалами міжрегіонального науково-практичного семінару із міжнародною участю, 28-29 квітня 2017 року, м. Житомир) / За ред. О. П. Поліщук, Б. Троха, М. А. Журби та ін. — Житомир, 2017. — 72 с.

У збірнику вміщено наукові праці за матеріалами доповідей і тез викладачів, докторантів, аспірантів на міжрегіональному науково-практичному семінарі із міжнародною участю «Дилема війни/миру в постгуманному світі» (28-29 квітня 2017 року, м. Житомир), присвячених актуальним проблемам філософських, культурологічних, соціологічних, психологічних наук, які пов'язані із розвитком соціуму в умовах постгуманізму, трансгуманізму й викликів сьогодення.

Збірник буде корисним студентам, аспірантам, докторантам, викладачам вищих навчальних закладів та всім, хто цікавиться проблемами постгуманізму, трангуманізму, біоетики.

Наталія Ковтун

(м. Житомир)

orcid.org/0000-0002-5529-8655

ТЕРОРИЗМ ЯК ФОРМА НЕКОНВЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У ПОСТГУМАННОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОСТІ

В умовах транзитивності сучасного глобалізованого суспільства ефективні суспільні перетворення не можливі без формування високого рівня соціальної активності людини. Інтенсивність її діяльності у соціальному середовищі залежить від активності як внутрішньої спрямованості суб'єкта на перетворення світу. Крайньою формою неконвенційної політичної активності є тероризм.

Як суспільно небезпечна діяльність тероризм є свідомим цілеспрямованим застосуванням насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади, інших посягань на життя й здоров'я невинних людей, погроз вчинити злочинні дії з метою досягнення злочинних цілей та ін. Стосується він не тільки окремих соціальних груп.

Міжнародний тероризм пов'язаний з терористичними актами на території іншої або інших держав. Типовим прикладом такого типу терористичних актів є вибух літака над м. Локербі у 1988 р. та терористична атака 11 вересня 2001 р. у США. Внутрішній тероризм співвідноситься з діяльністю екстремістських організацій на території певної держави. До такого типу тероризму належить діяльність «червоних бригад» в Італії, «Фракції червоної армії» у ФРН, ІРА на території Ольстера у Великій Британії, ЕТА в Іспанії.

Натомість об'єктний тип тероризму спрямовується проти конкретних установ, організацій та людей, які, на думку терористів, займаються неприпустимою діяльністю. Так, у 90-ті роки XX ст. у США почалося переслідування терористами лікарів, які здійснювали аборти.

Як один з чинників дегуманізації сучасного світу тероризм має глибокі внутрішні і зовнішні передумови. Основною причиною посилення крайніх форм екстремізму на початку третього тисячоліття стала криза переоцінки цінностей і втрата ідентичності на індивідуальному і суспільному рівнях буттєвості. У західноєвропейських спільнотах ці тенденції посилюються нездатністю і небажанням значної частини емігрантів ідентифікуватись з відповідною європейською культурою. Радикалізм в емігрантських колах поглиблюється й через переконаність у соціальній і майновій несправедливості соціально-політичного устрою значної частини емігрантів. Якщо говорити про пострадянські

суспільства, то тут крайні форми політичного активізму молоді посилюються невдалими спробами економічного й соціально-політичного реформування та встановленням олігархічних режимів, які призвели до зубожіння і соціальної апатії більшості громадян. У таких умовах штучно привнесена демократія з негайно гарантованими конституцією правами та свободами за відсутності демократичної традиції і збереження тоталітарного типу самосвідомості соціуму, продукує соціальну базу для поширення екстремізму й тероризму.

Не сприйняття гуманістичних цінностей поширюються і в країнах західної демократії, де на основі політики мультикультуралізму сформувалася хибна думка, що ці цінності будуть легко сприйняті емігрантами, зокрема, з держав ісламського світу. Однак подальша радикалізація емігрантського середовища, зокрема участь сотень джихадистів-найманців, вихідців або й громадян з «благополучної Європи» у загонах ІДІЛ засвідчує цілком протилежну тенденцію. Вона є тривожною, на жаль, і викликає значне занепокоєння.

Поширенню тероризму в сучасному суспільстві сприяє й героїзація осіб, діяльність яких мала радикальний активістський характер. Показовим у контексті цього є поширення у суспільній свідомості феномена «чегеваризму», коли кумиром не тільки соціальних активістів, а й терористів, стає одна й та сама людина: син плантатора, який у 12 років вперше виступив проти приниження шкільним вчителем, згодом – лікар за освітою і, безумовно, терорист, який на багатьох Інтернет-сайтах характеризується як «людина високої духовної чистоти і самовідданості». Маємо досить неоднозначну ситуацію при оцінці вчинків такої людини та її моральних якостей.

За усієї асоціальності й девіантності активності терористів, їх акції не можна зводити просто до злочинної діяльності. Члени терористичних організацій, зазвичай, підкорюються жорсткій дисципліні, що вимагає від них актуалізації значних вольових зусиль. При цьому загроза потенційного викриття примушує терористів перебувати у стані постійної активності й напруги. Оскільки терористичні організації мають неформальний характер, безумовна дисциплінованість досягається чітким усвідомленням їх членами необхідності пожертвувати своїми інтересами на благо спільноти.

Більше того, для більшості «ідейних» терористів притаманні чіткі світоглядні орієнтації, схильність до дотримання певного кодексу моральних норм і принципів, а в багатьох випадках і обстоювання ідеології, спрямованої на досягнення суспільного блага у їх розумінні. Саме це є основою формування стійкого емоційного зв'язку між терористами та їх жертвами («Стокгольмський синдром»), коли жертви не просто починають співчувати,

а в деяких випадках, і надавати допомогу терористам. І це стосується представників різних соціальних верств, котрі зазнали утисків із боку представників терористичних угруповань.

Не можна сказати, що в сучасному світі силові органи на державному рівні не протидіють руйнівній діяльності терористичних організацій. Утім, їх діяльність обмежується певними факторами. Тому тероризм стає все вагомішим соціальним і політичним викликом у наш час.

Хоча практично все життя сучасної людини перебуває під пильним контролем розвідувальних служб, вона все більше усвідомлює свою беззахисність. Це пов'язане з тим, що захист від терористичної форми активізму досить ускладнений в умовах демократії, оскільки вимагає посилення ролі спецслужб і використання авторитарних методів боротьби з опонентами існуючого політичного режиму. Після уникнення терористичної загрози демократична спільнота негайно вимагає обмеження функцій силових структур і відновлення усієї повноти громадянських прав. У свою чергу, це дає надію екстремістам і радикалам знову випробувати терористичні методи.

Отже, проблема тероризму – це складне для оцінки явище, але вона потребує копіткого вивчення та аналізу з боку представників різного наукового знання, до того ж, неупередженого й поміркованого. Тероризм постає нині реальною загрозою не тільки для життя, безпеки окремих людей чи, навіть, країн. Він набуває все більше ознак не тільки своєрідного протестного руху, але й форми тиску з боку вагомих соціальних прошарків на інші у межах спільнот Європи, Азії, Південної Америки, а також маніпулювання громадською думкою при наявності значних розбіжностей у способі життя й цінностях суспільства. Різноманітність тероризму в реаліях XXI століття не просто викликає занепокоєння, вона вимагає детального вивчення й напрацювання рекомендацій щодо мінімізації у подальшому поступі соціуму деструктивних наслідків від існування такого явища.